

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

נזיר יג-יש | פרשת יתרו | גליון מס' 160

דף יג. פ

ובמלאת ימי טהרה נקט בן ובת. ושוב אח"כ כתיב: זאת תורת היולדת "לזכר או לנקבה".

ולפי הנ"ל א"ש היטב, דבשעת הלידה שהוא בספק נפל, נקט "זכר" ו"נקבה" ולא "בן" ו"בת", לפי שהוא עדיין בספק נפל, אבל במלאת ימי טהרה, שכבר התברר שבדאי הוא בר קיימא, נקט היטב לבן או לבת.

דף יד. פ

הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום כו' הכא לא אפשר לאתשולי' - בשו"ת חות יאיר (סי' ט"ו) הביא רש"י מכות כ"ב ע"א ד"ה דנזיר דמבואר מדבריו דהא דאיתא לעיל ד' ע"א במשנה דנזיר שמשון אין לו התרה, היינו דוקא נזיר כשמשון ממש, שבא אליו מלאך בחלום ואמר לו שיתנהג בניזרות, אבל האומר הריני נזיר כשמשון שפיר יש לו התרה.

אמנם ברמב"ם (פ"ג נזירות הי"ד) ותוס' לעיל ד' ע"א (ד"ה מה בין) נקטו דגם באומר הריני נזיר כשמשון אין לו התרה, וחקר בחות יאיר בטעם הדבר, דהא קיי"ל דאף שנשבע על ככר, ושוב נשבע שלא יתיר שבועתו, הרי הוא מתיר שבועתו השני' ואח"כ מתיר שבועתו הראשונה, וא"כ אף אם נימא שבניזרו שמשון כלול שלא יתיר נדרו לעולם, אמאי לא יוכל להתיר נדר זה גופא.

וכתב לתרץ דחומרא דרבנן הוא, דאם נימא דיוכל להתיר את נזירותו, אם כן אתי למימר דנזירות שמשון יש לה קצבה, דהא עכשיו רואים אותו שהוא שותה יין ומתגלח, ומשו"ה החמירו חז"ל שלעולם לא יתיר את נדרו, וע"ש עוד מש"כ בזה.

בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' פ"א) יישב בזה מ"ש בנוסח התרת נדרים שבערב ר"ה "ואפי' נזירות שמשון", וקשה דהא נז"ש לית' בהתרה. אולם לפי הנ"ל ניחא, דאין לו התרה רק מדרבנן, ונמצא שמרוויחין בזה עכ"פ האיסור דאורייתא, שלא יענש ע"ז חומר האיסור תורה, ע"ש עוד.

באורח מישור (נדפס בסוף הש"ס) כאן הביא ממהרש"ל בביאורו לסמ"ג מגליון תוס' בשם הר"א ממיץ שכתב בטעם הדבר שא"ל התרה, שכיון שטרח לתלות נזירותו

הריני נזיר לכשיהי' לי בן כו' - הבית יוסף בתשובתו דיני כתובה (סי' א', ו, הובא בתוס' רעק"א כאן) תמה דהכא אמרינן דבת אינו בכלל בן בלשון בני אדם, ומשו"ה אם נולד לו בת, אינו נעשה נזיר, ואילו בעלמא מוכח דבת הרי הוא גם בן, וכדאיתא במשנה דגיטין פ"ד מ"ח המוציא את אשתו משום איילונית כו' נשאת לאחר ונולדו לה בנים ממנו כו', דודאי בת הוא גם בכלל.

ותירץ מרן הבית יוסף דשאני הכא דהתוס' ביאר שמה שהוא מקבל עליו נזירות הוא מחמת שנותן הודאה ושבח להקב"ה שחנן אותו וזיכה אותו בבן, א"כ יש אומדנא שהשמחה שלו הוא דוקא בנולד לו בן משא"כ בנולד לו בת, וכמ"ש אוי לו למי שבניו נקבות. [ולכאן הרי יש ליישב דלשון חכמים לחוד, ולשון בני אדם לחוד].

ובתפארת ישראל כאן כתב לחלק בין "בן" שמשמעותו רק זכר ולא נקבה, ל"בנים" שכולל כל הסוגים בין זכר בין נקבה.

עוד נציין שבמשנה למלך (סוף"א מהל' נזירות) חוקר באומר הריני נזיר כשיהי' לי בן או בת ונולד לו טומטום אם הוא נזיר, דיש לומר דדוקא כשאומר כשיהי' לי ולד כולל כל ולד שבעולם בן זכר בין נקבה בין טומטום. אבל כשאומר בן או בת כוונתו לבן ודאי או בת ודאי, לאפוקי טומטום. או דלמא כיון דהטומטום הוא או בן או בת, ה"ז גם בכלל דברו, והרי הוא נזיר.

וכתב בערוך השולחן (העתיד) הל' נזירות (פ"ג הי"ז) דמסתברא דאינו נזיר, דבלשון בני אדם, טומטום אינו לא בכלל בן ולא בכלל בת.

הריני נזיר לכשיהי' לי בן כו' הפילה אשתו אינו נזיר כו' - מבואר כאן דנפל אינו לא בכלל בן, ולא בכלל בת.

במשך חכמה (ר"פ תזריע) מבאר שם על פי זה לישנא דקראי, דבתחלת הפרשה כתיב: אשה כי תזריע וילדה "זכר" וגו', ואם "נקבה" תלד וגו', ובמלאת ימי טהרה "לבן או לבת" וגו' הרי שבשעת הלידה נקט זכר ונקבה,

בדבר שאין דרך בנ"א לנדור בו, החמירו חכמים כנדר שהודר ע"ד רבים שאין לו התרה עולמית ע"ש.

וכיוצא בכתב בשו"ת מהרי"ט (ח"ב סי' כ"ד) דהוה כתולה נדרו ודעתו במלאך, שא"א לו להשאל עליו ולומר אדעתא דהכי לא נדר, וע"ש מש"כ דלפ"ז כמו בנדר ע"ד רבים לדבר מצוה יש לו התרה, ה"נ בנזירות שמשון לדבר מצוה י"ל התרה.

ועיין מש"כ עוד בצפנת פענח על הרמב"ם ה"ל נזירות (פ"ג ה"ל י"ד) בטעם הדבר דאינו נשאל בנזירות שמשון, דהו"ל כבא להשאל על נדרו לפני שחל הנדר, והיינו עפ"י היסוד שמוכיח שם - דכל דבר שאין לו קץ הוה כמו שעדיין לא התחיל ע"ש.

☞ דף טו: ☞

מ"ט דר' יוסי, לאו משום דקסבר מקצת היום ככולו וכו' - כתב הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל - הי"ד בקובץ הערות עמ"ס יבמות (סי' לט) לחקור בגדר הדין דמקצת היום ככולו ד"ל דכל מקצת הוא יום מצד עצמו, או דילמא מקצת נקי חשיב כאילו כולו נקי, וכן מקצת ניהוג חשיב כאילו כולו נהג. ורבנן ס"ל כצד הב' ורבי יוסי ס"ל כצד הא'. נמצא דמה דלרבנן נטמאה אח"כ סותרת, משום דנתברר דאינו יום נקי. וכך נקט החזו"א ביו"ד סי' צ"ב ס"ק י"ט.

ובאופן אחר יש לפרש: דבכל זמן של חיוב בדיני התורה יש בה שני ענינים, האחד, עצם הזמן שהתורה מחייבת בו הדינים והחלות שם שלו, והשני, חובת הניהוג להתנהג בזמן זה. ויש לחקור במה דאמרינן מקצת היום ככולו, אם הוא הגדרה על עצם הזמן, דכבר נגמר זמן החיוב ע"י שעבר מקצת היום, או דאף שזמן החיוב נמשך, אבל כיון שנהג חיוב במקצת היום כבר יצא ידי חובת הניהוג דמקצת היום ככולו. ובזה הוא דנחלקו רבי יוסי ורבנן, דלרבי יוסי ע"י מקצת יום נסתיים היום ולכך ראתה אינה סותרת. ורבנן ס"ל דכל היום הוא זמן החיוב, רק דסגי בספירת חלק מן היום, ולכך בראתה דס סותרת. והוא דין סתירה, לסתור אף ימים טהורים שעברו. וכך מטין משמיה דהגרי"ז מבריסק דהוא דין סתירה.

והגאון רי"מ פיינשטיין ז"ל הוכיח כן מגמ' מגילה (ח, ב') דילפינן מקרא דרואה ביום ז' אינו מטמא כלי חרס בהיסט למפרע, ואי אגלאי מילתא דאינו יום נקי, א"כ מאי שנא מתוך ז' נקיים ע"כ.

☞ דף יז: ☞

אילימא דאמרי ליה לא תנזור למה לי שהייה וכו' - מבואר דמי שנזר בביה"ק והתרו בו שלא להזיר לוקה, ולכאורה צ"ע דהרי האיסור הוא מה שנמצא בביה"ק כשהוא נזיר ולא על עצם קבלת הנזירות.

אולם בקובץ שיעורים פסחים (אות קנ"ג) כתב דהאיסור הוא עצם קבלת הנזירות דאין הבדל בין עשה את הנזיר

לטמא לבין עושה את הטמא לנזיר (וכ"כ בקהלות יעקב כאן), ולפי"ז שפיר יש להתרות לא תנזור. אמנם יש להעיר ע"ז, דבתוס' כתבו וז"ל: דלאו שיש בו מעשה הוא במה שאינו יוצא משם כשנודר בנזיר, ולכאורה כ"ז שייך אם מתרין על מה שנמצא בביה"ק בהיותו נזיר אבל אי נימא דמתרין על הקבלה הרי באמת אין בו מעשה. ובעיקר הקושיא לענין התראה י"ל להמבואר בכתובות ל"ג. דאפשר להתרות בעדים לאחר שהעידו תוכ"ד כיון שיכולים לחזור בהם, הרי שאע"פ שאין זו האיסור מ"מ כיון שע"י חזרה נגמר עדותם יכולים להתרות בזה, א"כ ה"ה שאפשר להתרות לא תנזור ודו"ק.

אילימא דאמרי ליה לא תנזור וכו' - בתוס' כאן כתבו, דמי שקבל נזירות בבית הקברות לוקה על הטומאה ולא נחשב לאו שאין בו מעשה, דבמה שאינו יוצא מבית הקברות מקרי מעשה ע"ש.

ובאחרונים הקשו בזה, דלכאורה מה שאינו יוצא אין בזה מעשה רק מונע עצמו מלצאת וממילא עומד שם, וכן מציינו דאם נכנס הנזיר בשידה תיבה ומגדל בבית הקברות ובא חברו ופרע את המעזיבה לא נחשב למעשה רק אם סייע להוריד המעזיבה ומה נפ"מ בין מקבל נזירות בבית הקברות דנחשב העמידה למעשה ובין הנכנס בשידה תיבה ומגדל ופרע חברו את המעזיבה דלא נחשב עמידתו למעשה?

וכתב בספר פרורים משלחן גבוה (פר' נשא) ליישב בזה: כשהאדם עומד במקומו מקרי דעושה מעשה עמידה, שע"י גופו נפעל המעשה וכל זמן שנעשה המעשה לרצונו ואינו מסלקו מקרי מעשה שלו אעפ"י שנעשה ממילא כגון העומד באיזה מקום מרצונו מתיחס העמידה אל האדם "ולא נחשב שהאדם מעומד שם אלא שהאדם עומד שם" וכן יש לפרש הריטב"א הו"ד בכ"מ (פ"י מכלאים ה"ל) דכל שהוא מלובש בכלאים ואינו פושטן ובידו לתקן ואינו מתקן נחשב כלובש ע"ש.

וכל זה כשהאדם עושה המעשה מעצמו, אבל אם אחרים מכניסים אותו למקום מתיחס אל המכניס אפי' נעשה ברצונו ובהסכמתו, ולכן במקיף את חברו מתיחס אל המקיף ולא אל הניקף ורק אם כופף ראשו מקרי מעשה של הניקף, וכן בנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חברו ופרע המעזיבה אם לא מסייע בהסרת המעזיבה לא מתיחס המעשה אל הנזיר רק למי שפרע המעזיבה, ולכך כתבו התוס' שם בנזיר (מ"ג) דרק במסייע מקרי מעשה ידיה דאם הוא נכנס לשידה ולא לבית הקברות וחברו פרע המעזיבה ועי"ז נמצא עומד בבית הקברות מתיחס המעשה אל המעמידו שם פ"י למי שפרע את המעזיבה.

☞ דף יח: ☞

מאי טעמייהו דרבנן וכו' - כותב בשפת אמת (הנד"מ עמ"ס נזיר - סוטה): וקשה הא כבר אמרו משום ביום ההוא למעט אשמו, ונראה דמכל מקום פשט הכתובה

כולנו טמאין טומאת מת, ואין כאן להפרש בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, ואסור לזור בכל מקום.

בערוך השולחן (העתיד) הל' נזירות (סופ"ז) ביאר מחלוקתם דפליגי לשיטתם, דהרמב"ם ס"ל בפ"ב מהל' ממרים דאין ב"ד יכול לבטל דברי חבירו אפילו אם בטל הטעם, ולכן כיון דבשעה שהי' אפר פרה, והי' טומאה רק בארץ העמים, תקנו שכופין למי שנזר בחוץ לארץ לעלות לארץ ישראל, א"כ אף דהאידינא בטלה הטעם, דהרי אין לנו אפר פרה, וא"י שוה לחו"ל בזה, מ"מ נשאר הדין שכופין אותו לעלות מא"י לחו"ל.

אבל הראב"ד ס"ל (שם) דהיכי דבטלה הטעם בטלה הגזירה, לכן שפיר לשיטתו כתב הכא, דהאידינא דאין לנו אפר פרה, וגם בא"י כולנו טמאי מת, אין לנו לכופו לעלות לא"י.

ברדב"ז וכן בכס"מ על הרמב"ם שם ביארו טעמו, דכשהוא בחוץ לארץ, כיון שגזרו טומאה על ארץ העמים, הרי כל רגע ורגע הוא כנוגע במת, ומוסיף טומאה על טומאתו, משא"כ כשהוא בא"י יחוש בעצמו שלא להטמא במת.

הריני נזיר מאה יום ונטמא בתחילת מאה יכול יהא סותר - לכאורה צ"ב, דמסברא אם נטמא ביום ראשון הרי לא התחיל עדיין מנין נזירותו ואין לו כלום לסתור, ואף אם ס"ל מקצת היום ככולו, לכאורה זהו דוקא לענין גמר הנזירות דמועיל שיתחשב גמר הנזירות מתחילת היום, אבל לגבי שאר הימים לכאורה אותו יום שנטמא אינו כלום. ובתוס' כאן ולעיל במתני' ט"ז: מבואר להדיא דיום ראשון עולה לו וצ"ב.

ומוכרחין לומר דגם לגבי שאר הימים מועיל כל חלק וחלק שביום כאילו הוא יום שלם, ולפיכך צריך מיעוט לגבי יום ראשון (משא"כ לרבנן דחולקין על ר"א ס"ל דלא שייך מקצת היום ככולו רק לגבי גמר הנזירות ולא צריכי קרא למעט). אולם עדיין יש לעיין לבר פדא (לעיל ו ב) דלא ס"ל הא דמקצת היום ככולו ומוכח שם דגם לר"א ס"ל כן, למה צריך כאן קרא למעט, הרי עד סוף היום עדיין לא התחיל נזירותו.

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.
ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל:
K0504166339@gmail.com

הודעה חשובה ודחופה

לאחר שזיכנו ה' להקים את הכולל הייחודי 'בית מדרש גבוה לכהנים' - והוא כולל ערב וכולל יום שישי לכהנים להכניסם לעבודת בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו כרצון אדירי חפצו של מרן הח"ח זיע"א שהרבה לעורר ע"כ בספריו ובמכתביו- ואשר נוסד ע"י מאות אנשים אשר נתנו ה"ק של 10 ₪ לקיומו והחזקתו. כעת שאיפתנו להקים 'כולל יום שלם' לכהנים, כל מי שיוכל לסייע בדבר גדול ונשגב זה למען בית ה' אלוקיננו הן בעצה והן בממון שכרו רב למאוד- פנו כעת למס' הטל: 0504166339 או במייל K0504166339@gmail.com

נראה דגם חטאת אינו מעכב רק ביום הראוי תליא, ולהכי מיייתי מוזהיר והביא אשמו דמשמע דקרא משמיענו דהאשם אחר התחלת הנזירות, אם כן דוקא אשם ולא חטאת הקודם לו, ואי מוזהיר בלבד הוה למידריש להיפך כדדריש ר' ישמעאל אימתי הזיר בזמן שהביא, להכי בעי תרווייהו. ופירוש התוספות בד"ה ת"ל והזיר תמוה בעיני דהא לרבנן לא בעי קרא.

דף י"ט

קסבר ר"א הקפר נזיר טהור נמי חוטא - בשו"ת יביע אומר (ח"ח חו"מ סי' י"ד) נשאל אם מותר לאשה ללכת לרופא לעשות לה ניתוח פלסטי כדי לתקן ולשפר צורתה ולהתיפות יותר, או שאין רשאי מטעם שאין אדם רשאי לחבול בעצמו.

והשיב דבגמ' ב"ק צ"א: אמרי' דתנאי הוא, דאיכא למ"ד שאין אדם רשאי לחבול בעצמו, ואיכא למ"ד רשאי לחבול בעצמו, ומאן תנא דאמר אינו רשאי, ר' אלעזר הקפר ברבי הוא, דתניא וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נק' חוטא המצער גופו מכל דבר, עאכ"ו, ובטור חו"מ סי' ת"כ הביא הרמב"ם שפסק בפ"ה מה' חובל ומזיק ה"א שאסור לאדם לחבול בעצמו וסיים ע"ז: והרמ"ה פסק שאדם רשאי לחבול בעצמו, וכתב מרן בב"י שטעמו של הרמ"ה לפי שמשמע לו דבשום דוכתא מוכח דלית הלכתא כר"א הקפר, ע"כ.

ואפשר דהדיוק של הרמ"ה הוא מדאמרי' בגמ' דנוכר הלשון קסבר ר"א הקפר, משמע דהאי תנא ס"ל כן ולית הלכתא כוותי' וכמ"ש כן החיד"א בספר שער יוסף הוריות י"ב. ובס' פתח עינים תענית כ: ד"ה קסבר.

ובאמת המחבר בשו"ע חו"מ סי' ת"כ סל"א פסק כהרמב"ם שאסור לאדם לחבול בעצמו מ"מ רוצה להתיר בנ"ד כיון דהנתוח נעשה ע"י הרדמה ואינה מרגישה שום צער ואח"כ נפנית מזה באופן תמידי והריוח יותר מן ההפסד והצער, אין זה בכלל החובל בעצמו שאינו רשאי ע"ש שהאר"י בזה ומסיק להתירא, וכן הביא בשם גדולי פוסקי זמנו.

דף י"ט

מי שנזר כו' ואח"כ בא לארץ ישראל ב"ה אומרים נזיר בתחלה - כתב הרמב"ם הל' נזירות (פ"ב הכ"א): אין הנזירות נוהגת אלא בארץ ישראל, ומי שנזר בחוץ לארץ, קונסין אותו ומחייבין אותו לעלות לארץ ישראל ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנין הימים שנדר. לפיכך מי שנדר בזה"ז בחו"ל, כופין אותו לעלות לארץ ישראל, ויהי' נוהג נזירות שם עד שימות או עד שיבנה בית המקדש ויקריב קרבנותיו במלאת ימי נזרו. וכתב שם הראב"ד: א"א, ולמה כופין אותו לעלות ולמנות, וכי יש שם טהרה, והלא